

**ՔԱՂԱՔԱԿՐԹԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆԱԽԱԳԻԾԸ
ՈՐՊԵՏ ԸՆԴԱՐՁԱԿԱԾ ՕՐԱԿԱՐԳՈՎ ԱՆԿՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՔ***

*Մ. Մ. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր,
«Հայկական բանակ» ՌԳՀ գիտախորհրդատվական խորհրդի անդամ,
Մ. Գ. ՄԱՐԳԱՐՅԱՆ, քաղաքական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ*

Ներածություն

Հոդվածում «Քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ» հայեցակարգի իմաստային բազմաշերտությունը ուսումնասիրված է միջգիտակարգային մեթոդով: Դա հեղինակներին հնարավորություն է տվել հիմնավորելու այն մտտեցումը, որ անորոշություններով և տուրբուլենտությամբ բնութագրվող իրականությունում տեղի ունեցող մեխանիկական արդիականացումը կանխելու նպատակով անհրաժեշտ է անվտանգության ապահովման ռազմավարական կառավարումը հիմնել «գիտավերլուծական» հարացույցի սկզբունքների վրա: Սույն հոդվածի հեղինակները, հիմնավորելով այն տեսակետը, որ «փորձի և սխալի» մեթոդով կատարվող վերլուծությունը նպատակահարմար չէ, առաջ են քաշել այն վարկածը, որ համընդհանուր *տուրբուլենտության* պայմաններում *ազգ-պետություն-հասարակություն-անհատ* շղթայի անվտանգությունը խոցելի է, քանի դեռ «ուժային կենտրոնների» հետ համագործակցությունը չի խարսխվում քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի բնականոն արդիականացման վրա: Դրա վառ վկայություններն են որոշ չճանաչված պետությունների բնակչության նկատմամբ «մայր պետությունների» կիրառած էթնիկական զտումների, ցեղասպանական քաղաքականությամբ ուղեկցվող բռնի տեղահանումների և այլ բնույթի բռնի գործողությունների ձեռնարկումը: Հեղինակները հավատացած են, որ արդի աշխարհում պետությունների պաշտպանունակության ռազմավարական զարգացման մոդելների և խաղային սցենարների մշակումը պետք է կատարվի քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի՝ որպես անվտանգության ապահովման հիմքի դիտարկմամբ: Այստեղից էլ հետևում է, որ *«խելացի պետության, խելացի հասարակության, քաղաքական, քաղաքացիական և ազգային ինքնությամբ օժտված քաղա-*

* Հոդվածն ստացվել է 15.01.2024: Հոդվածի գրախոսությունը ստացվել է 20.05.2024:

քացու» ռազմավարական զարգացման մոդելը կարող է ներկայացված լինել որպես «գիտավերլուծական» հարացույցի կիրառման արդյունք: Ըստ այդմ, հեղինակները համոզված են, որ տվյալ մոդելը իր կառուցվածքային բազմաշերտությամբ ապահովում է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի ռազմաքաղաքական, աշխարհաքաղաքական, սոցիոմշակութային և մարդկային ռեսուրսների բնականոն արդիականացումը: Այսինքն՝ ՀՀ-ի նկատմամբ տվյալ գաղափարը կիրարկելու դեպքում կարող ենք պնդել, որ միայն ռազմավարական մտածողության շնորհիվ է հնարավոր մշակել անվտանգայնացման ուղենիշները՝ հայոց քաղաքակրթության և պետության գոյունակության մեծացմամբ: Այսպիսով՝ հնարավոր կլինի հայկական քաղաքակրթական «Ես»-ի մրցունակության ապահովման նպատակով դիմակայել հիբրիդային պատերազմների հիմնական բաղադրիչին՝ կիբեռպատերազմներին, ստեղծել կիբեռզորքեր: Ընդսմին ապագայում ՀՀ բարձր մակարդակի մրցակցային հնարավորությունների զարգացումը կառավարելու համար պահանջվում է, որ քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծը որպես անվտանգության ընդարձակված օրակարգի հիմք դիտարկելու ժամանակ դրանում արտացոլված լինեն անցյալի *սպառնալիքները, ներկայի մարտահրավերները և ապագայի տեսլականը:*

Հետազոտության արդիականությունը

Ժամանակակից աշխարհում սոցիալ-քաղաքական արդիականացումը տեղի է ունենում անհավատալի արագությամբ և հանրային կյանքի բազմաթիվ աններդաշնակ կերպափոխումների հետևանքով առաջ է բերել անվտանգության ռազմավարական կառավարման բազմաթիվ պրոբլեմներ: Հանրային կյանքի բոլոր ոլորտներում ծավալվող և մշտապես որակական զարգացում ապրող տեխնոլոգիական նորամուծություններով հագեցած գործընթացները ուժեղացրել են ցանցային մրցակցությունը «ուժային կենտրոնների» համաշխարհային աստիճանակարգությունում: Հետևաբար, անվտանգության ապահովման ռազմավարական կառավարման նկատառումներով անհրաժեշտ է առկա քաղաքականության մասին օբյեկտիվ գիտական պատկերացում կազմելու համար արդիականացման գործընթացների քաղաքակրթական հիմքերը վերլուծել համընդհանուր (գլոբալ), համատեղայնական (գլոկալ) և տեղային (լոկալ) մակարդակներում¹: Այդ դիտանկյունից նկատի պետք է ունենալ, որ «ուժային կենտրոնները»՝ որպես միջազգային հարաբերությունների ակտիվ սուբյեկտներ, զարգացող երկրների նկատմամբ կիրառում են քաղաքակրթական նույնականացման և մշակութային համահարթեցման քաղաքականություն: Հետևաբար, քաղաքական արդիականացման քաղաքակրթական չափման կարևորմամբ, անորոշություններով հագեցած կերպափոխումների վերլուծությունը արդյունավետ է

¹ Տես Մ. Մ. Մարգարյան, Քաղաքական արդիականացման քաղաքակրթական չափումը որպես ռազմավարական կառավարման ապահովման հիմք: «Հայկական բանակ», 2017, հմ. 4:

այն հարցերի պատասխանների որոնման և ձևակերպման տեսանկյունից, թե ինչպես է ժամանակակից քաղաքակրթությունը արագորեն փոխակերպվում տեխնոլոգիական նորանվթությունների ազդեցությամբ, ինչպիսիք են անվտանգության ապահովման և իշխանության բաշխման խաղային կառուցակարգերը, որոնք գործում են քաղաքակրթությունների միջև, ինչպիսին է արդի տուրբուլենտ պայմաններում քաղաքակրթությունների բախման, մրցակցության կամ համագործակցության արժեքային համակարգը՝ իրական է, թե խաղային: Համոզված ենք, որ քաղաքակրթական մոտեցումն անհրաժեշտ է արևմտյան և ոչ արևմտյան հասարակությունների տնտեսական բարգավաճման, հոգևոր վերելքի կամ անկման, անկախորեն զարգանալու անկարողության վերարտադրման գործընթացի վերլուծության, «օտարների» նկատմամբ ագրեսիվության և ռազմատենչության պատճառների պարզման, ինչպես նաև «համաշխարհային տիրապետության և համընդհանուր առաջավարության առնչությամբ հավակնությունների ձգտումների լուսաբանման»² համար:

Սույն մոտեցումը կարող է կիրառվել տարբեր տարածաշրջաններում տեղի ունեցող էթնոքաղաքական հակամարտությունների նկատմամբ:

Ուսումնասիրվող թեմայի գիտական մշակվածության աստիճանը

«Քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ» հասկացության իմաստային բազմաշերտությամբ պայմանավորված է դրա բովանդակային դաշտի համակարգային ուսումնասիրության նկատմամբ միջգիտակարգային մոտեցումը, որով էլ հարստացվում է այս հայեցակարգի բովանդակությունը: Փորձելով հստակեցնել այս երևույթի միջոցով անվտանգության ապահովման քաղաքական ոլորտի արդիականացման առանձնահատկությունների մեկնաբանումը՝ այն հատուկ շեշտադրմամբ ուսումնասիրել են Դ. Բելլը, Լ. Ֆոն Բերտալանֆին, Թ. Պարսոնսը, Շ. Էյզենշտադտը և շատ ուրիշներ: Տվյալ ասպարեզում առանձնահատուկ տեղ են գրավում քաղաքակրթության տեսության դասականների հիմնարար աշխատությունները (Օ. Շպենգլեր, Ֆ. Բրոդել, Ա. Թոյնբի, Կ. Յասպերս, Զ. Բեգինսկի, Զ. Վալերշտայն, Ս. Հանտինգտոն): Նշված գիտնականները հիմնավորել են քաղաքական արդիականացմանը բնորոշ մշակութային առանձնահատկությունները, որոնց հիման վրա տարբեր դերակատարներ ստեղծում են և իրագործում են քաղաքակրթական քաղաքական նախագծեր: Քաղաքակրթության որպիսությունը ուսումնասիրող հեղինակները տարաբնույթ կերպ են մեկնաբանել հասկացությունը: Մեր համոզմամբ՝ կարևոր են հետևյալ մոտեցումները: Ըստ Օ. Շպենգլերի՝ «Ամեն մի Մշակույթ ունի *իր ուրույն* Քաղաքակրթությունը... Քաղաքակրթությունը Մշակույթի անխուսափելի ճակատագիրն է... Քաղաքակրթությունը առավել արտաքին և մարդակերտ այն վիճակն է, որին

² Stu 3. Бжезинский. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство. М., 2005, сс. 21–22:

ընդունակ է զարգացած մարդկության տվյալ տեսակը...»³: Իսկ Ա. Թոյնբին համարում է, որ «մշակութային տարրերը քաղաքակրթության էությունն են»⁴: Քաղաքակրթության զարգացման մասին իր փիլիսոփայական ընկալման հիմքում դնելով «կրոնի վերընթաց շարժումը»՝ նա գրել է. «Եթե կրոնը պատկերացնենք որպես մարտակառք, ապա նրան Երկինք համբարձող անիվները կլինեն պարբերաբար Երկրի վրա իշխող քաղաքակրթություններ: Թվում է, թե քաղաքակրթությունների շարժումը փուլաշրջանային և կրկնվող է, մինչդեռ կրոնի շարժումը մեկ շարունակական վերընթաց գծով է: Ծնունդ–մահ–ծնունդ փուլերով քաղաքակրթությունների փուլաշրջանային շարժումը ծառայում է կրոնի շարունակական վերընթաց շարժմանը և խթանում այն»⁵: Ի գիտություն ընդունենք այս դասականների բերված հեղինակավոր տեսակետները, սակայն նշենք, որ մեր դեպքում ելակետային է քաղաքակրթության մասին առավել ամբողջական բանաձև սահմանած Վիլ Դյուրանի մոտեցումը. «Քաղաքակրթությունը մշակութային արարչագործությունը խթանող սոցիալական կարգ է: Այն բաղկացած է չորս տարրերից՝ տնտեսական ապահովություն, քաղաքական կազմակերպվածք, բարոյական ավանդույթներ և ձգտում դեպի գիտելիք ու արվեստներ: Այն սկսվում է այնտեղ, որտեղ ավարտվում են քառսն ու անապահովությունը: Քանի որ վախի հաղթահարման դեպքում ազատություն են ստանում հետաքրքրասիրությունը և կառուցողականությունը, ու մարդը բնական մղումով սկսում է հասկանալ և բարեկարգել կյանքը»⁶: Վ. Դյուրանի սույն մոտեցումից ակնհայտ է, որ քաղաքակրթությունը համայնքային (ազգ–պետություն–հասարակություն–անհատ) համակեցությունը համախմբող իշխանության իրականացման մշակույթը քաղաքականապես արդիականացնող մեծություն է: Արդեն 1990-ականների վերջից պարզ էր, որ քաղաքական արդիականացումը ձեռք է բերել ազգային բնույթ, քանի որ, ինչպես գրում է Շ. Էյզենշտադտը, «Մարդիկ ականատես են դարձել, թե ինչպես է մեկ ժամանակակից (եվրոպական) քաղաքակրթությունը վերածվել մի քանի ժամանակակից քաղաքակրթությունների: Արդիականացման տեսությունն այլևս չի համարվում ավարտուն: Սա նշանակում է, որ ժամանակակից եվրոպական քաղաքակրթության օրինաչափությունները տարածվել են այլ հասարակություններում՝ հանգեցնելով մի շարք նոր տատանումների»⁷: Այսօր տվյալ մոտեցումը միանշանակ կերպով սկզբունքային է, քանի որ «արդիականացումը այլևս չի կարող դիտվել որպես բոլոր հայտնի հասարակությունների էվոյուցիայի վերջնական

³ O. Spengler. The Decline of the West. English abridged edition prepared by Arthur Helps from the translation by Charles Francis Atkinson. New York, Oxford, 1991 [1926, 1928, 1932], PP. 24–27 (https://books.google.am/books?id=jYJLoGSsQgC&printsec=frontcover&hl=ru&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false).

⁴ A. J. Toynbee. A Study of History (Vol. I-IV), Vol. IV. London, New York, Toronto, 1955, P. 57.

⁵ A. J. Toynbee. Christianity and Civilization. Wallingford, PA., 1947, PP. 6, 26.

⁶ W. Durant. The Story of Civilization. Part I: "Our Oriental Heritage". New York, 1954, P. 1.

⁷ S. N. Eisenstadt. Power, Trust and Meaning. Essays in Sociological Theory and Analysis. Chicago, 1995, P. 34.

նպատակ: Արդիականացման նկատմամբ այս նոր մոտեցմամբ չի ենթադրվում, որ արդիականացումը կբացահայտի բոլոր հասարակությունների բնորոշ էվոլյուցիոն ներուժը»⁸: Մեր կարծիքով՝ մեխանիկական արդիականացման գործընթացում ծնունդ առած անորոշությունների կանխման նպատակով անհրաժեշտ է կարևորել նաև ընդարձակված օրակարգով անվտանգության ապահովման հայեցակարգը, որը մշակել են Կոպենհագենյան դպրոցի ներկայացուցիչներ Բ. Բյուզանը և նրա համախոհները⁹: Սակայն, հրապուրվելով գծային ազատականացմամբ և վաուչերային սեփականաշնորհմամբ, նորանկախ հետխորհրդային երկրների քաղաքական դերակատարները անտեսեցին քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերը՝ որպես ընդարձակված օրակարգով անվտանգության ապահովման ռազմավարական կառավարման հիմք, և ընկան քաղաքական զարգացման ձգնաժամների մեջ: Այդ ձգնաժամների հաղթահարման դիտանկյունից էլ այսօր քաղաքականության տեսության նոր մոտեցումների հիմնավորմամբ կարևորվում է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի բնականոն արդիականացման՝ որպես *ազգի-պետության-հասարակության-անհատի* կենսունակության գրավականի անհրաժեշտությունը¹⁰:

Հետազոտության մեթոդաբանություն

«Քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ» հայեցակարգը¹¹ ֆունկցիոնալ նշանակություն ունի ինչպես համընդհանուր, այնպես էլ համատեղայնական և տեղային անվտանգության ապահովման ճարտարապետության և նոր աշխարհակարգի կայացման մակարդակում տեղի ունեցող սոցիալ-քաղաքական վերափոխումների առանձնահատկությունների, օրինաչափությունների, սպառնալիքների և հետևանքների էությունը պարզելու և կառավարելու տեսանկյունից: Ակնհայտ է, որ ԽՍՀՄ փլուզումից հետո էլ շարունակում է արդիական մնալ «աշխարհի փոփոխությունները կրում են քաղաքակրթական բնույթ»¹² մոտեցումը: Դա էլ իր հերթին պահանջում է նորանկախ երկրներից վարքաբանական և սիներգետիկական մեթոդների գործիքակազմի կիրառման միջոցով համընդհանուր և համատեղայնական քաղաքականությունների ոլորտում անվտանգային խնդիրների մասշտաբային լուծումների նախագծում և իրագործում: Համոզված ենք, որ սույն մոտեցումը կարող է արդյունավետ լինել Հայաստանի Հանրապետության անվտանգության ապահովմանն ուղղված գործընթացների վերլուծության և

⁸ Տես, նույն տեղում, էջ 36:

⁹ Stu B. Buzan. People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations. Brighton, 1983:

¹⁰ Տես *И. Тимофеев*. Государство-цивилизация и политическая теория, 18.05.2023 (<https://ru.valdaiclub.com/a/highlights/gosudarstvo-tsvilizatsiya-i-politicheskaya-teoriya/>):

¹¹ Տես *М. В. Горбачев*. Концепт «цивилизационный политический проект»: между теорией цивилизаций и проектным подходом. «Известия Саратовского университета». Новая серия. Серия: «Социология. Политология», 2020, т. 20, вып. 1:

¹² Տես *С. Хантингтон*. Столкновение цивилизаций. М., 2003, с. 14:

քաղաքակրթական այլ նախագծերի շրջանակներում «քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ» հայեցակարգի համակարգային ուսումնասիրությունը կատարելու համար: Քաղաքակրթական հիմք ունեցող քաղաքական նախագծերը սերտորեն միահյուսված (պայմանավորված) են քաղաքական իշխանության իրականացման մշակույթի բնականոն արդիականացման հետ: Այստեղից էլ բխում է, որ այդ նախագծերը մակրոմակարդակում անվտանգության ապահովման նկատառումներով ենթադրում են ոչ թե դարերով ձևավորված արժեքների մեխանիկական փոփոխում կատարելու պարտավորության ստանձնում, այլ «ուժային կենտրոնների» հասարակությունների և պետությունների հետ համագործակցության մշակույթի զարգացում: Կարծում ենք, որ տվյալ մոտեցումը ուշագրավ է այն առումով, որ քաղաքականության տարբեր դերակատարներ կարող են գեներացնել միմյանց հետ մրցակցող քաղաքակրթական քաղաքական նախագծեր, ինչի շնորհիվ էլ կարող է ստեղծվել «արժեքային խճանկարի», կամ «արժեքային գեղադիտակի» էֆեկտ: Որպես արդյունք՝ քաղաքականությունը, քաղաքական իշխանության կենսունակությունը պահպանելուց բացի, կերպափոխվում է հասարակության ռազմավարական կառավարման համար քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի մրցակցության դաշտի, որում խաղադրույք են դրա վերարտադրության նկատմամբ վերահսկողությունը և ձեռք բերված ռազմավարական բնույթ ունեցող ապագայամետ իշխանությունը:

Քաղաքակրթական հիմքով նախագծային մոտեցումը հնարավորություն է տալիս նորովի ուսումնասիրելու ժամանակակից համընդհանուր, համատեղայնական և տեղային քաղաքականությունների մի շարք առանցքային անվտանգային հարցեր: Միևնույն ժամանակ համոզված ենք, որ հնարավոր է փոխել այդ հարցերի ոչ միայն դիտարկման անկյունները, այլև վերլուծության մեթոդաբանությունը՝ մշակելով դրանց բնականոն արդիականացման խնդիրների լուծման նկատմամբ նոր հայեցակարգային մոտեցումներ:

Քաղաքական արդիականացման փորձը, որը կուտակվել է պատմության հոլովությունում, ապացուցում է, որ յուրաքանչյուր քաղաքակրթության քաղաքական նախագծի սուբյեկտները մշտապես ձգտում են իրենց նախագծային դաշտում ներառելու (ընդգրկելու) նոր արժեքներ կրող դերակատարներ: Վերջիններս կարող են ունենալ տվյալ տարածության մեջ պատմականորեն ձևավորված քաղաքակրթության հետ ձևական ընդհանրություններ, ավելի հստակ կերպով արտահայտված աշխարհաքաղաքական նկրտումներ և այն ապագաբանական հեռանկարում քայքայելու, ձևախեղելու և՛ գաղտնի, և՛ ակնհայտ նախագծեր: Այդ պատճառով էլ դրանք՝ որպես այլընտրանքային քաղաքակրթական կենտրոնների դաշնակից «մեծություններ», իրենց արժեքաշահային համակարգով ներխուժում են այլ պետությունների և հասարակությունների ժամանակատարածության մեջ՝ ստեղծելով այլընտրանքային ընկալումներ ինչպես արժեքաբանության, այնպես էլ անվտանգության ապահովման առումով: Այս երևույթն էլ, դառնալով անորոշությունների և տուրբուլենտության աղբյուր, պարբերաբար մարտահրավեր նետելով պատմականորեն ձևավորված տեղայնական քաղաքակրթական

քաղաքական նախագծի անվտանգության ապահովման համակարգին, ստիպում է նրանց «ճոճվել» ըստ շուկայի հրամայականի: Այստեղից էլ՝ մարդկանց մեծ մասը, վախենալով դուրս մնալ ժամանակի արագացված «ճոճից», գիտակցորեն հարկադրված է լինում դուրս գալ իր քաղաքակրթական տեսակի նույնիսկ բնականոն արդիականացման գործընթացից կամ մերժել այն՝ հասկանալով, որ իր ազատ ընտրության հնարավորությունը «շուկայական հարաբերությունների պայմաններում նշանակալիորեն սահմանափակվում է»¹³: Կարծում ենք, որ անորոշ և տուրբուլենտ իրավիճակից դուրս գալու համար նպատակահարմար է սիներգետիկական մեթոդով վերլուծել և մոդելավորել քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծը որպես ՀՀ-ի անվտանգության ապահովման ընդարձակված օրակարգի հիմք: Սիներգետիկան՝ որպես բարդ ինտեգրատիվ համակարգերի ինքնակազմակերպման տեսություն, արդեն բազմիցս ապացուցել է իր պիտանիությունը կուտակված խնդիրներին հեռանկարային լուծումներ առաջարկելու, նոր ծագող քառասյին երևույթների պատճառները և անորոշությունների ներքին ու արտաքին պատճառները պարզելու, ինչպես նաև մարդու, հասարակության և բնության էվոլյուցիայի բնույթն իր իսկությամբ հանդերձ գնահատելու գործում: Միևնույն ժամանակ, սիներգետիկական մեթոդով *ազգ-պետություն-հասարակություն-անհատ* շղթայի անվտանգության ապահովումը «գիտավերլուծական» հարացույցի շրջանակներում դիտարկելու դեպքում հնարավոր է լինում հենվել Կոպենհագենյան դպրոցի մշակած «ընդարձակված օրակարգով անվտանգության ապահովում» և «անվտանգայնացում» հասկացությունների վրա¹⁴: «Անվտանգայնացումը (*securitization*) ենթադրում է պետության և հասարակության միջև անվտանգության ապահովման գործառույթային այնպիսի բաժանվածություն, որի շրջանակներում բացահայտելով համաշխարհային համակարգում պետության ունեցած դերի փոփոխությունների բնույթը, հոգուտ անվտանգության ապահովման «փափուկ» և «կոշտ» մեթոդների, հնարավորություն է ընձեռվում ազգային պետություններին ճիշտ գնահատելու գերակայությունները և կառուցելու անվտանգության արդյունավետ հարացույց: Այսօրինակ շեշտադրմամբ կարող ենք հիմնավորել մոտեցումը առ այն, որ «վերաարժեքավորումների փոթորկայնությամբ» և «փորձի և սխալի» հարացույցի շրջանակներում իրականացվող վերլուծությամբ անհնար է իսկության մեջ ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակարգի ապահովման և հասարակության զարգացման ռազմավարություններ մշակել»¹⁵: Հետևաբար քաղաքա-

¹³ Տես *Յ. Փրոմմ*. Здоровое общество. «Психоанализ и культура». М., 1995, сс. 351–352:

¹⁴ Տես *Օ. Տ. Գայդաև*. Теория секьюритизации, или Хорошо забытое старое: к вопросу о теоретико-философских истоках и зарождении теории. «Вестник РУДН». Серия: «Международные отношения», 2021, № 1:

¹⁵ Տես *Մ. Մ. Մարգարյան, Մ. Գ. Մարգարյան*, Քաղաքական տուրբուլենտություն. մարտահրավերներ և Հայաստանի բնականոն արդիականացման հնարավորությունները: «ՀԲ», 2020, հմ. 2:

կրթական քաղաքական նախագծի փաստարկմամբ հիմնավորում ենք այն վարկածը, թե համընդհանուր տուրբուլենտության պայմաններում *ազգ-պետություն-հասարակություն-անհատ* շղթայի անվտանգությունը խոցելի է, քանի որ «ուժային կենտրոնները» խաղային մեխանիզմներ են կիրառում իրենց շահերի վերաարժեքավորման հետևանքով:

Հետազոտության արդյունքները

Ստեղծված բազմամակարդակ անորոշության պայմաններում, երբ նվազում է կանխատեսման հնարավորությունը, մարդն ստիպված է լինում վերանայել իր ամբողջ արժեքային համակարգի իմաստային նպատակահարմարությունը: Ջգտելով արագորեն հարմարվելու փոխակերպվող պայմաններին՝ մարդիկ սկսում են կայունությունն ու տևականությունը մերժել որպես բնականոն գոյության կարևորագույն պայման: Որպես ժամանակների միջև առաջացած խզման արդյունք՝ ակնհայտ է դառնում, որ վարքի ավանդական կաղապարներով (մոդելներով) անհնար է «ապահովել իր ապագան»: Անհատականացված հասարակության մեջ շատ արագ են փոխակերպվում ոչ միայն սոցիալական դիրքերը, այլև այն տեղերը, որոնք ձգտում են գրավելու մարդիկ: Պատկերավոր ասած՝ անընդհատ շարժման մեջ են գտնվում ոչ միայն մարդիկ, այլև «վազքուղիները» և անգամ անվտանգության ապահովման համար մշակված ազատականացված «վերջնագիծը»: Հասարակության մեջ որոշակի վարկանիշ արտահայտող տեղի կորուստը դառնում է ընդամենը հերթական փորձառություն, որը ցանկացած մարդու կյանքում կարող է կրկնվել բազմաթիվ անգամ՝ հասցնելով ինքնաքայքայման և ինքնառոչնչացման: Այստեղից էլ կառավարման «փորձի և սխալի» սկզբունքից հրաժարվելու համար «գիտավերլուծական» հարացույցի շրջանակներում (տիրույթում) *ազգ-պետություն-հասարակություն-անհատ* շղթայի անվտանգությունը ապահովելու նպատակով պետք է նկատի ունենալ, որ այն միանշանակ կերպով համադրում (միավորում) է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի կառուցման համար անհրաժեշտ գաղափարներ և ռեսուրսներ, ստեղծում դրա հաստատութենական հիմքերը: Վերջինս համակարգայնորեն բացատրելու համար ելակետ կարող է ծառայել պատմական հոլովություն «մշակույթը որպես տեքստ» գաղափարի* հիմքի վրա ձևավորված և կերպավորվող «սոցիոմշակութային ներուժը (էներգիան)»:

* «Մշակույթը որպես տեքստ» (*culture as a text*) հասկացությունը մշակութաբան Բլիֆֆորդ Գիրցը դիտարկել է որպես պատմական ժամանակի մեջ ձևավորված և ցանցային եղանակով փոխանցված իմաստային նրբերանգներով խորհրդանշական կապիտալ, կրոնական, ծիսական, սովորութային, ինչպես նաև պետության ու այլ կառույցների հաստատութենական հիշողության ձև ու սոցիալական վարքականոն: Ըստ Բ. Գիրցի՝ մարդը՝ որպես իր կերտած մշակութային ցանցի դերակատար, իր իսկ ստեղծած խորհրդանիշների, գաղափարաբանական կաղապարների ու մեկնաբանման ենթակա այն երևույթների համաձուլվածքն է, որոնք նրան հնարավորություն են տալիս ապահովելու իր անվտանգությունը և այն ժառանգելու սերունդներին (տես *Клиффорд Гирц. Интерпретация культуры. Пер. с англ. Под ред. С. Я. Левита. М., 2004*):

Այն իշխանության իրականացման որակի ընթացակարգային ու հուզական կողմերը համախմբող, նորմավորող, տարածաժամանակային չափումների մեջ ուղղորդող քաղաքակրթական երևույթ է: Լինելով որոշակի ճանապարհ անցած սոցիալական հաստատությունների (ազգ, պետություն, հասարակություն, անհատ) ներուժի և կենսունակության համապարփակության նկարագրություն՝ այն ունի և՛ համընդհանրական զարգացման մարտահրավերներին հարմարվելու, և՛ իր ինքնությունը բնականոն կերպով ու լռելյայն արդիականացնելու կարողություն: «Սոցիոմշակութային ներուժ» հասկացության նման ընդգրկուն ըմբռնումը հնարավորություն է տալիս դրա կառուցվածքի մեջ զուգամիտելու այնպիսի բազմաթիվ սոցիալ-տնտեսական, քաղաքական և հոգևոր արժեքային բնութագրեր, ինչպիսիք են բնակչության իրավական և քաղաքական գիտակցությունը, ազգային ինքնությունը, բնակչության ակտիվությունը (ներառյալ՝ ձեռնարկատիրական և նորամուծական), վերարտադրության գիտատեխնիկական մակարդակը: Այսպիսով՝ «սոցիոմշակութային ներուժը» ներառում է հատուկ չափումներ, որոնք անհրաժեշտ են քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի հականարտային վերափոխումների առանձնահատկությունները բացատրելու համար: Այն կարող է կատարվել հետևյալ ուղղություններում.

- հասարակական կյանքի այն որոշման շրջանակներում, որտեղ «սոցիոմշակութային ներուժը» ներկայացված է ապագաբանական պարամետրներով,
- քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի արժեքային հիմքերի վերափոխման առանձնահատկությունների վրա «սոցիոմշակութային ներուժի» ազդեցության մեխանիզմների բացահայտման միջոցով,
- քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի արժեքային հիմքերի փոխակերպման հականարտային մոդելների համակարգային ուսումնասիրությամբ: Քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի «սոցիոմշակութային ներուժը» ակտիվորեն օգտագործում են նախագծի համար պատասխանատու սուբյեկտները: Այդ ներուժի ակտիվացումը հնարավորություն է տալիս ապահովելու ծրագրի գործողությունների ավելի կայուն և լայնածավալ բնույթը: Մինևույն ժամանակ, «սոցիոմշակութային ներուժի» ակտիվացման մեխանիզմներն ուղղակիորեն կապված են նրա «էներգիայի աղբյուրների» հետ¹⁶: Փաստորեն, քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի փոփոխությունները սնվում են բազմաթիվ սոցիալական կառույցներից, որոնցից յուրաքանչյուրի մշակութային ներուժը եզակի է ամեն մի ազգի համար (իշխանություն, պետություն, բանակ, գիր, զրականություն, կրթական համակարգ, խորհրդանիշներ, կրոն, թարգմանչական արվեստ, հերոսներ, հակահերոսներ, թշնամիներ, յուրայիններ և այլն): Մինևույն ժամանակ, պետք է նկատի ունենալ, որ պատմական

¹⁶ Stu S. N. Eisenstadt. The Civilizational Dimension in Sociological Analysis. "Thesis Eleven", 2000, Vol. 62, Issue 1:

զարգացման ընթացքում փոխություն են կրում ոչ միայն քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի վերափոխման մոդելները, այլև «էներգիայի աղբյուրները», ինչպես նաև դրանք «սնուցող և հակամարտային լարվածություններով հագեցած (փուլաշրջանային, գծային, իմպուլսային, հատվածային) մոդելներով վերափոխման բազմաթիվ դաշտերը»¹⁷:

Քանի որ տարբեր պատմական դարաշրջաններում «էներգիայի աղբյուրները» ունեն «ժամանակների բազմաքանակության»¹⁸ մեջ փոփոխվելու հնարավորություն, հետևաբար, նույնիսկ արդի անորոշ և տուրբուլենտ իրականությունում չի կարելի անտեսել այն հանգամանքը, որ միաժամանակ գոյություն ունի քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի արդիականացման (մեխանիկական, բնականոն) ժամանակի երկու տեսակի տևողություն՝ «երկարատև» և «կարճատև» (որում իրագործվում են անհատների շահերը, տեղի են ունենում տարբեր փաստեր և իրադարձություններ): «Երկարատև» ժամանակը համապատասխանում է լայնածավալ տնտեսական, սոցիալական և ժողովրդագրական գործընթացներին: Դրանց միտումները դարեր շարունակ մնում են հնարավորինս կայուն: Իր հերթին «կարճատև» ժամանակը չի բնութագրվում սոցիալ-տնտեսական, ժողովրդագրական և քաղաքական միտումների կայունությամբ: Քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերը նախատեսված են երկարաժամկետ հեռանկարի համար: Հետևաբար, «երկարատև» և «կարճատև» ժամանակներում դրանց ըմբռնման անհամապատասխանությունը հանգեցնում է նախագծի սոցիալ-մշակութային հիմքի և հաստատութենական կառուցվածքի հակասական փոփոխությունների: Նման փոփոխություններն իրենց բնույթով ընդհատ (դիսկրետ) են, հետևաբար միշտ չէ, որ դրանց պատճառներն ու հետևանքները ենթակա են միանշանակ գիտական գնահատականի: Այսպիսով՝ քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի «սոցիոմշակութային ներուժն» ունի երկակի բնույթ: Մի կողմից՝ սնուցվելով «էներգիայի տարբեր աղբյուրներից», այն կարևոր հիմք է ծառայում քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի հետագա զարգացման համար: Մյուս կողմից՝ «սոցիոմշակութային ներուժի» ներքին փոփոխությունն ինքնին դառնում է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի հակասական փոխակերպումների պատճառ: Մասնավորապես՝ այդ «ներուժի» սպառումը հանգեցնում է նախագծի ներքին գործունեության նվազման և ծրագրի գործունեության վրա ազդող արտածին գործոնների գերակշռման: Որպես արդյունք՝ և՛ հաստատութենական, և՛ ոչ հաստատութենական նախագծերի փոփոխությունների ոչ օրգանական բնույթը աճում է:

Իրենց հերթին նախագծային փոփոխությունները խթանող այլընտրանքային «էներգիայի աղբյուրների» հայտնաբերումը հանգեցնում է նախագծային գործունեության ակտիվացմանը ներածին հիմունքներով: Այս դեպքում

¹⁷ Stu S. N. Eisenstadt. The Civilizational Dimension of Modernity. S. A. Arjomand, E. A. Tiryakian. Rethinking Civilizational Analysis. Sage Publications Ltd., 2004, PP. 48–66:

¹⁸ Сту Ф. Бродель. История и общественные науки. Историческая длительность. «Философия и методология истории». М., 1977, сс.115–142:

ստեղի է ունենում քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի արժեքային հիմքի օրգանական վերափոխում: Մինևույն ժամանակ, քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի փոխակերպումների հակամարտային բնույթը նվազեցնելու նպատակով կարելի է զուգամիտել *արդիականացման մեխանիկական և բնականոն գործընթացները*: Այս երկակիությունը ներքաղաքակրթական երկխոսության, պաշտպանունակ պետության և քաղաքացու անվտանգության ապահովման մեր այն բանաձևն է, որը հայկական քաղաքակրթությանը հնարավորություն կտա հարմարվելու անվտանգայնացման տարածաշրջանային խճանկարին¹⁹, բայց և հանրային հաստատությունների քանակական ու որակական աճի շնորհիվ պահպանելու իր հավատարմությունը մշակութային տեքստին՝ ստեղծելով *«խելացի պետություն, խելացի հասարակություն, քաղաքական, քաղաքացիական և ազգային ինքնություն ունեցող քաղաքացի»* ռազմավարական զարգացման մոդելը: Փաստորեն հաստատութենական մակարդակում կատարվող «գիտավերլուծական» հարացույցի սկզբունքի մշակման և իրագործման կարևորամասնակնհայտորեն հիմնավորվում է մեր հողվածի նպատակը. քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի՝ որպես ՀՀ անվտանգության ընդարձակված օրակարգի ապահովման հիմքի դիտարկումը իր խաղային տրամաբանությամբ միանշանակ ենթադրում է ռազմավարական մտածողություն, որը խարսխվում է «հիմնարար հմտությունների վրա և օգնում է հասկանալու, թե ինչպես դրանցից քաղել առավելագույն օգուտ»²⁰: Ուստի *«խելացի պետություն, խելացի հասարակություն, քաղաքական, քաղաքացիական և ազգային ինքնություն ունեցող քաղաքացի»* ռազմավարական զարգացման մոդելն ունի ընդգրկուն տարածաժամանակային բնույթ, քանի որ դրա կառուցվածքային բազմաշերտությունն ապահովվում է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի ռազմաքաղաքական, աշխարհաքաղաքական, սոցիոմշակութային և մարդկային ռեսուրսների բնականոն արդիականացմամբ: Այսինքն՝ միայն ռազմավարական մտածողության դեպքում է հնարավոր ՀՀ-ում անվտանգայնացման ուղենիշներ մշակել, ինչի շնորհիվ կմեծանան հայկական քաղաքակրթության մրցունակությունը ու պետության կենսունակությունը: Դա հնարավորություն կտա դիմակայելու հիբրիդային պատերազմների հիմնական բաղադրիչին՝ կիբեռպատերազմներին, և հայկական քաղաքակրթական «Ես»-ի ներկայացման նպատակով ստեղծելու կիբեռզորքեր (հատուկ ջոկատներ, քաղաքացիական խմբեր, անհատներ): Այս տրամաբանությամբ ենթադրվում է, որ քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի տիրույթում «Ես»-ի ինքնությունն անվտանգ է, եթե պահպանվում է հանրային համակեցությունը: Այս տեսակետից հանրային համակեցությունը և սոցիալական պատասխանատվության ու համերաշխության հատման տի-

¹⁹ Տես Մ. Մ. Մարգարյան, Համընդհանուր անվտանգության համակարգի արդիականացման հիմնախնդիրները և «Հայկական աշխարհը»: «ՀԲ», 2011, հմ. 1–2:

²⁰ Տես Ա. Դիկսիտ, Բ. Նեյլբաֆ, Նշ. աշխ, էջ 15:

րույթները անհրաժեշտ է դիտել որպես սահմանադրությունից «սահմանադրականության» անցման կարևոր տարրեր: Դա պետք է ուղեկցվի ՀՀ-ում քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի–ուղենիշների սահմանամբ՝ պատմականորեն ձևավորված ազգային հանրային հաստատությունների (ընտանիքի, կրթական համակարգի, պաշտպանունակ բանակի և ազգային եկեղեցու) բնականոն արդիականացմամբ: Այսպիսով՝ հնարավոր կլինի իրագործել *«խելացի պետություն, խելացի հասարակություն, քաղաքական և քաղաքացիական, ազգային ինքնությամբ օժտված քաղաքացի»* ռազմավարական զարգացման մոդելը, ինչպես նաև ապահովել հայ մարդու գոյաբանական պաշտպանվածության ու ինքնաիրացման հնարավորությունները: Տվյալ պարագայում կարևորելով համակեցության և սոցիալական պատասխանատվության զուգամիտության անհրաժեշտությունը՝ առաջարկում ենք ազգային անվտանգությունն ապահովելու նպատակով քաղաքակրթության քաղաքական նախագծումը համարել առաջին հերթին հոգևոր անվտանգության ապահովման պայման: Հոգևոր անվտանգությունը՝ որպես ազգի անցյալի, ազգային կերպարի, նկարագրի ու կեցության, ազգային հոգեկերտվածքի և մտածելակերպի (մենտալիտետի), ինչպես նաև ճանաչողության և իմացության ամբողջություն, համակարգում է՝

- տվյալ հասարակության գոյաբանական փորձը, որը *անցյալ–ներկա–ապագա* եռաչափության մեջ պատմության կարևորագույն իրադարձությունների ընկալման և արժեքների վերարտադրման հարատև գործընթաց է,
- պետութենաշինության մշակույթի զարգացման շնորհիվ ձևավորված և համագործակցության համար իրական պայմաններ ապահովող ստեղծարար գործունեությունը՝ օտարման ու եզրահանման (մարզինալության) չեզոքացմամբ,
- պետության և հասարակության անվտանգ ապագայի կանխատեսումն ու ռազմավարական տեսլականի մշակումը՝ ազգի ժողովրդավարական համայնքման և քաղաքացիավարական պատասխանատվության զարգացման ապահովմամբ: Այս համատեքստում հոգևոր անվտանգության ապահովումը ոչ միայն պատասխան է նոր մարտահրավերներին, այլև կարող է իր տեսակի մրցունակությունն ապացուցելու համար ձևավորել նոր որակի համագործակցության մշակույթ²¹:

Ժամանակակից տեղեկատվահաղորդակցային տեխնոլոգիաների և քաղաքական զարգացումների միջավայրում ազգային ինքնության բնականոն արդիականացման գլխավոր կրողը քաղաքականապես սոցիալականացված երիտասարդությունն է: Հենց երիտասարդությունն է, որ իրեն նետված մարտահրավերների պայմաններում վերաարժեքավորում է *անցյալի–ներկայի–ապագայի* մասին քաղաքակրթական պատկերացումները, ինչպես նաև անվտանգ ռազմավարական ապագայի համար պատասխանատվության զգա-

²¹ Տես Մ. Գ. Մարգարյան, Համագործակցության մշակույթը՝ որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց: «Գիտական Արցախ», 2018, հմ. 1:

ցումը²²: Իսկ երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումն արդյունավետ է, եթե շարունակական բարեփոխումների և մարդկային կապիտալի կառավարման հիմքում դրվում է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի բնականոն արդիականացման գործընթացը:

Եզրակացություն

«Քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ» հայեցակարգը ՀՀ ընդարձակված օրակարգով անվտանգության ապահովման կառուցվածքում ներառելու և արդյունարար կերպով գործադրելու համար անհրաժեշտ է նկատի ունենալ հետևյալը.

- ներկայիս անորոշության և տուրբուլենտության պայմաններում անհրաժեշտ է հատուկ տարբերակմամբ պարզորոշել, թե քաղաքական նախագծման ո՞ր փուլում է քաղաքական նախագիծը «վերաճում» քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի: Ակնհայտ է, որ «ուժային կենտրոնները» իրենց շահերի տիրույթում իրագործում են բազմաթիվ տարածաշրջանային ու տեղային քաղաքական նախագծեր, որոնք, սակայն, չեն կարող հավակնել քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի կարգավիճակի, քանի որ ծառայում են նրանց ազդեցության ապահովման նպատակներին: Հետևաբար, ընդարձակված օրակարգով անվտանգության ապահովման համար վճռորոշ է քաղաքական նախագծերի և քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերի միջև զուգամիտող գծերի գործառույթային հստակեցումը,
- քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերն ունեն ներուժ արմատապես փոխելու ցանկացած քաղաքակրթության արժեքային համակարգը, փոխազդեցության բնույթը, կենտրոնացումը, նախագծի այլընտրանքների որոնման հնարավորությունները: Այլ կերպ ասած՝ ներքին և արտաքին անվտանգության ապահովման տեխնոլոգիաների վրա ազդեցություն են գործում ինչպես համամարդկային արժեքների ձևավորման հետ կապված համընդհանրացման գործընթացները, այնպես էլ տեղային քաղաքակրթությունների առանձնահատկությունները: Վերջիններս ձևավորվել են դարերի ընթացքում և ի վիճակի են կանխելու առանձին պետությունների և հասարակությունների՝ իրենց դեմ ուղղված ակնհայտ և ծածուկ (լատենտ) սոցիալ-մշակութային արժեքային համահարթեցումը,
- քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի՝ որպես ընդարձակված օրակարգով անվտանգության հիմքի դիտարկումը հնարավորություն է տալիս իրագործելու տեղային (դիցուք՝ ազգային) «մշակութային կողերի» նյութականացման ռազմավարությունը: Դրա էության իմաստավորումը ընտրությունն է. համընդհանուր և տեղային (ազգային) արժեքային համակարգերի զուգամիտման դեպքում կգերիշխի առաջինը, թե ընդհա-

²² Տես Մ. Մ. Մարգարյան, Մ. Ռ. Մովսիսյան, Երիտասարդության քաղաքական սոցիալականացումը որպես անվտանգության և կառավարման համակարգի արդյունավետության ապահովման պայման: «ՀԲ», 2022, հմ. 1:

կառավարձ առաջատար դեր կխաղա երկրորդը՝ տեղայինը (ազգայինը): Սակայն այս բարդ ու բազմամակարդակ գործունեությունը ապագաբանական առումով արդիական է շնորհիվ քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերում «մշակութային կողերի» առանձնահատկությունների ներդաշնակ վերլուծության,

- նոր աշխարհակարգի ձևավորման գործում «ուժային կենտրոնները» առանձնահատուկ նշանակություն են տալիս երիտասարդ պետությունների՝ որպես քաղաքակրթական քաղաքական նախագիծ ունեցող սուբյեկտի կարգավիճակին: Այս համատեքստում պետության՝ որպես քաղաքական համակարգի գերակա հաստատության, անվտանգության ապահովման գործառույթի համար ամբողջ պատասխանատվությունը կրում են քաղաքակրթական քաղաքական նախագծի հաստատութենական հիմքը բնականոն կերպով արդիականացնող և՛ **դեկավար շրջանները**, և՛ *«արարչագործ փոքրամասնությունը»*՝ ռազմավարական ընտրախավը: Ըստ այդմ անվտանգության ընդարձակված օրակարգի ապահովման առումով հրամայական է դարձել բնականոն արդիականացման բազմամակարդակ ուսումնասիրությունը *«գիտավերլուծական»* հարացույցի միջոցով,
- «ուժային կենտրոնների» հետ համագործակցության մշակույթը զարգացնելու նկատառումով պետք է քաղաքակրթական քաղաքական նախագծում ներառվեն անցյալի, ներկայի և ապագայի տարածաժամանակային չափումները: Այլապես Արևմտյան քաղաքակրթության հետ կապված «զարգացած պետությունները», համընդհանուր մակարդակում հանդես գալով որպես քաղաքական զարգացման ձգնաժամի մեջ գտնվող երկրների «դաշնակիցներ», ոչ միայն կզավթեն նրանց «Ես»-ը, այլև կկերպափոխեն այն՝ կիրառելով իրենց մշակած բազմամակարդակ խաղային տեխնոլոգիաները: Դա ուղեկցվում է այլընտրանքային արժեքներ կրող այն դերակատարների ակտիվացմամբ, որոնք կարող են քաղաքակրթական քաղաքական նախագծերով պայմանավորված հին և նոր կենտրոնների միջև հակամարտայնությունների առաջացմամբ, խորացնել անորոշությունները և դառնալ սոցիոմշակութային տեքստերի հատվածային աններդաշնակ փոփոխության պատճառ,
- արդի դարաշրջանում տարբեր քաղաքակրթությունների միջև թե՛ իրական, թե՛ երևակայական (վիրտուալ) տարածություններում ծավալված արժեքային զուգամիտումները, բախումները և երկխոսությունները ակնհայտ են դարձնում, որ համընդհանուր կառավարման համակարգի և համընդհանուր քաղաքացիական հասարակության ձևավորմանը մրցակցային մասնակցություն ունենալու համար հնարավոր է ազգային ինքնության արդիականացմամբ ընդարձակել ազգային անվտանգության կիբեռտարածականությունը: Այս իմաստով էլ ՀՀ-ում ուշադրության է արժանի երիտասարդության հարատև քաղաքական սոցիալականացման միջոցով քաղաքական, քաղաքացիական և ազգային ինքնությանը հարմարեցվող ինչպես արդիականացման ապահովման, այնպես էլ համընդհանուր արժեքների հաստատման անհրաժեշտությունը:

ПОЛИТОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ

ЦИВИЛИЗАЦИОННЫЙ ПОЛИТИЧЕСКИЙ ПРОЕКТ
КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ
С РАСШИРЕННОЙ ПОВЕСТКОЙ ДНЯ

*М. М. МАРГАРЯН, доктор политических наук, профессор, заведующая кафедрой
политического управления и публичной политики АГУ РА, член Научно-
консультативного совета ВНЖ «Айкакан банак» НИУО МО РА,*

М. Г. МАРГАРЯН, кандидат политических наук, доцент

РЕЗЮМЕ

В статье междисциплинарным методом исследуется многослойность представлений о концепции «цивилизационный политический проект». Это дало возможность предложить подход, согласно которому для предотвращения механической модернизации, характеризующейся неопределенностями и турбулентностью в реальной действительности, необходимо стратегическое управление обеспечением безопасности базировать на принципах «научно-аналитической» парадигмы. Обоснования нецелесообразности проведения анализа методом «проб и ошибок» дают возможность выдвинуть гипотезу, что в условиях глобальной турбулентности безопасность цепочки «нация – государство – общество – индивидуум» уязвима, если сотрудничество с центрами силы не зиждется на естественной модернизации цивилизационного политического проекта.

Подтверждением тому служат этнические чистки, насильственные депортации, сопровождающиеся геноцидальной политикой, и насильственные действия иного характера, проводимые «метрополиями» в отношении населения некоторых непризнанных государств. Авторы убеждены, что в современном мире разработка моделей стратегического развития обороноспособности государств и сценариев их политического развития на базе теорий игр должна осуществляться путем рассмотрения цивилизационного политического проекта как основы обеспечения безопасности. Отсюда следует, что модель стратегического развития «умного государства, умного общества, гражданина, наделенного политической, гражданской и национальной идентичностью» может быть представлена как результат применения «научно-аналитической» парадигмы. Соответственно, данная модель с ее структурной многослойностью обеспечивает модернизацию военно-политических, геополитических, социокультурных и человеческих ресурсов цивилизационного политического проекта. В случае реализации данной идеи в отношении Республики Армения можно утверждать, что только благодаря стратегическому мышлению возможна разработка ориентиров обеспечения безопасности с повышением

уровня консолидированности и жизнеспособности армянской цивилизации и государства. Лишь в подобных условиях станет возможным обеспечение конкурентоспособности армянского цивилизационного «Я» путем создания кибервойск для успешного противодействия в кибервойнах, являющихся основным компонентом современных гибридных войн. При этом для управления высоким уровнем развития конкурентных возможностей РА на перспективу требуется при рассмотрении цивилизационного политического проекта в качестве основы для расширенной безопасностной повестки отражение в данном проекте угроз прошлого, вызовов настоящего и видения будущего.

POLITICAL SCIENCE RESEARCHES

THE CIVILIZATIONAL POLITICAL PROJECT AS A FOUNDATION FOR ENSURING SECURITY WITH AN EXPANDED AGENDA

M. M. MARGARYAN, Doctor of Political Science, Professor, Head, Chair of Political Governance and Public Policy, PAARA, Member, Academic-Advisory Council, "Haikakan Banak" DAJ, NDRU, MOD, RA,
M. G. MARGARYAN, PhD in Political Science, Associate Professor

SUMMARY

The article examines the layering of perceptions of the concept of "civilizational political project" by way of an interdisciplinary method. This gave the opportunity to recommend an approach implying that in order to prevent the mechanical modernization, characterized by indefiniteness and turbulence in reality, it is necessary to base strategic security management on the principles of the "scientific-analytical" paradigm. Justifications for the inappropriateness of conducting analysis using the "cut-and-try" method make it possible to put forward the hypothesis that in conditions of global turbulence, the security of the "nation–state–society–individual" chain is vulnerable if cooperation with centers of power does not anchor on the natural modernization of the civilizational political project.

Ethnic cleansing, forced deportations, accompanied by genocidal policies, and violent acts of a different nature that "metropolitan states" commit against the populations of a number of unrecognized states, give proof of the above said. The authors believe that in the modern world, working out models for the strategic development of the defense capability of states, and creating game theory based scenarios for their political development, should be done by considering the civilizational political project as a foundation for ensuring security. Hence, the model for the strategic development of a "smart state, smart society, a citizen endowed with political, civil and national identity" can be presented as a result of

the application of “scientific and analytical” paradigm. Consequently, this model with its structural layering ensures the modernization of military-political, geopolitical, socio-cultural and human resources of the civilizational political project. In case this idea be implemented in relation with the Republic of Armenia, we can assume that it is only owing to strategic thinking will be possible to develop guidelines for ensuring security with an increased level of consolidation and viability of the Armenian civilization and state. Only in such a setting it will be attainable to ensure the competitiveness of the Armenian civilizational “I” by way of creating cyber troops in order to successfully counteract in cyber wars, which are the main component of modern hybrid warfare. At the same time, in order to manage the high development level of Armenia’s competitive capabilities in the future, in view of the civilizational political project as the foundation for an expanded security agenda, it is necessary to reflect in this project the threats of the past, the challenges of the present, and the vision of the future.